

Groep 1-3 po		Kernconcept mensenrechten	Specifiek mensenrechtenprobleem
Kennis (kennen)	• Weten wat je zelf wel en nog niet zo goed kan • Weten wat je nodig hebt om zo zelfstandig mogelijk te zijn • Weten wat nodig is voor een fijne, sociale groep • Begrip rechten en verantwoordelijkheden • Weten wat wel en niet mag in de groep en waarom	• Het zelf (autonomie, zelfbeschikking) • Gemeenschap • Vrije meningsuiting • Verantwoordelijkheid • Gelijkheid/anders zijn • Gelijkwaardigheid • Vrijheid	• Discriminatie • Oneerlijkheid • Anderen pijn doen (gevoelens, fysiek) • Buitensluiten • Egoïsme
Vaardigheid (kunnen)	• Verschillen en overeenkomsten tussen mensen zien • Luisteren naar anderen • Uitleggen wat je zelf van een bepaald onderwerp vindt en dat uitdragen in de groep		
Houding (willen)	• Eigen ideeën delen • Luisteren naar anderen • Naleven (klassen)regels		

Groep 4-5 po		Kernconcept mensenrechten	Specifiek mensenrechtenprobleem
Kennis (kennen)	• Zelfrespect • Respect voor anderen • Begrip rechten en verantwoordelijkheden • Weten dat iedereen gelijkwaardig is, ongeacht huidskleur, geloof of geslacht	• Het zelf (autonomie, zelfbeschikking) • Gemeenschap • Menselijke waardigheid • Gelijkwaardigheid • Vrije meningsuiting • Verantwoordelijkheid	• Racisme • Discriminatie • Seksisme • Oneerlijkheid • Anderen pijn doen (gevoelens, fysiek) • Uitsluiten
Vaardigheid (kunnen)	• Verschillen en overeenkomsten tussen mensen zien en waarderen • Luisteren en inleven in handelen en denken van anderen • Uitleggen wat je zelf van een bepaald onderwerp vindt en dat uitdragen in de groep • Kritische denkvaardigheden • Argumenten formuleren • Positief contact kunnen maken met anderen		
Houding (willen)	• Eigen ideeën delen • Luisteren en inleven in het denken en handelen van anderen • Naleven (klassen)regels • Mede zorgdragen voor sfeer binnen groep • Waardering van anderen • Conflicten vreedzaam willen oplossen		

Groep 6-8 po		Kernconcept mensenrechten	Specifiek mensenrechtenprobleem
Kennis (kennen)	• De eigen rechten en die van anderen • Principes achter mensenrechten: gelijkheid, menselijke waardigheid, ontwikkeling, participatie • Betekenis van rechtsstaat, mensenrechten en democratie • Dat mensenrechten er ook voor minderheden zijn • VN-Kinderrechtenverdrag: selectie van een aantal belangrijke thema's • Wat vooroordelen en stereotypen zijn en hoe deze kunnen leiden tot discriminatie (wij/zij denken) • Weten hoe medeleerlingen aankijken tegen diversiteit	• Het belang van mensenrechten • Individuele rechten • Vrijheid • Gelijkheid • Non-discriminatie • Rechtvaardigheid • Democratie • Rechtsstaat • Overheid • Veiligheid • Universaliteit van mensenrechten: voor iedereen en overal • Mensenrechten en verantwoordelijkheid • Kinderrechten	• Discriminatie • Armoede/honger • Onrechtvaardigheid • Etnocentrisme • Passiviteit • Immigratie/vluchtelingen/ontheemding • Uitsluiting
Vaardigheid (kunnen)	• Onderscheid maken tussen wat mensen echt nodig hebben (waarover mensenrechten zijn) en wat mensen daarnaast graag zouden willen (<i>needs – wants</i>) • Medeleerlingen aanspreken op hun gedrag, zich inzetten om buitensluiten te voorkomen • Kritische denkvaardigheden • Actief op zoek gaan naar verschillen en overeenkomsten tussen mensen • Genuanceerd kunnen denken (verschil feiten, meningen, veronderstellingen) • Accepteren dat anderen een andere mening kunnen en mogen hebben • Situaties in de eigen omgeving kunnen koppelen aan mensen- en kinderrechten • Vragen kunnen stellen over diversiteit zonder te oordelen • Met anderen kunnen praten over diversiteit zonder dat er heftige incidenten of emoties spelen • Reflecteren		
Houding (willen)	• Betrokken zijn bij de verschillende gemeenschappen waartoe de leerling behoort • Verschillen tussen mensen waarderen • Ervoor willen zorgen dat niemand buitengesloten wordt • Een actieve bijdrage leveren aan het groepsproces • Onbevooroordeeld vragen stellen over diversiteit • Conflicten vreedzaam willen oplossen		

Onderbouw vmbo		Kernconcept mensenrechten	Specifiek mensenrechtenprobleem
Kennis (kennen)	• Het verband tussen mensenrechten en de onderliggende waarden ervan • Dat er rechten zijn die altijd, overal en voor iedereen gelden • Waarom er mensenrechten zijn en dat ze er ook voor minderheden zijn • Dat deze vastgelegd zijn in verdragen van de Verenigde Naties en ook in Nederland gelden • Betekenis van rechtsstaat, mensenrechten en democratie • Culturele, godsdienstige en andere verschillen en overeenkomsten • Wat vooroordelen en stereotypen zijn en hoe deze kunnen leiden tot discriminatie	• Individuele rechten • Rechtstaat, mensenrechten en democratie • Vrijheid • Gelijkheid • Non-discriminatie • Rechtvaardigheid • Veiligheid • Universaliteit van mensenrechten: voor menselijke waardigheid en ontwikkeling van iedereen en overal • Mensenrechten en verantwoordelijkheid	• Discriminatie • Onrechtvaardigheid • Etnocentrisme • Passiviteit • Immigratie/vluchtelingen/ontheemding • Exclusiviteit
Vaardigheid (kunnen)	• Vragen stellen en discussiëren over de principes achter de mensenrechten: waarom? • Zelf verantwoordelijkheid nemen om mensen- en kinderrechten in de eigen omgeving te beschermen: op school of daarbuiten (participatie); met steun van schoolteam en ouders • Medeleerlingen aanspreken op hun gedrag, zich inzetten om buitensluiten te voorkomen • Inleven in omstandigheden waarin anderen soms moeten leven, zowel dichtbij huis, als in Europa, als op de wereld • Botsende mensenrechten kunnen benoemen en uitleggen		
Houding (willen)	• Actie ondernemen in de eigen gemeenschap om mensen- en kinderrechten te beschermen • Betrokken zijn bij de verschillende gemeenschappen waartoe de leerling behoort • Verschillen tussen mensen waarderen • Ervoor willen zorgen dat niemand buitengesloten wordt • Onbevooroordeeld vragen stellen over diversiteit		

Klas 3-4 vmbo		Kernconcept mensenrechten	Specifiek mensenrechtenprobleem
Kennis (kennen)	• Dat er rechten zijn die altijd, overal en voor iedereen gelden • Waarom deze rechten er zijn en hoe ze zijn ontstaan • Dat deze vastgelegd zijn in verdragen van de Verenigde Naties, de Raad van Europa, de Europese Unie en ook in Nederland gelden • Argumenten voor en tegen universele rechten • Weten wie verantwoordelijk is voor bescherming mensenrechten: de overheid, maar soms ook organisaties en burgers, en waar je naartoe kunt bij schending • Dat deze rechten niet vanzelfsprekend zijn en inzet vragen • Enkele voorbeelden van de gevolgen van niet-nakoming van mensenrechten voor het dagelijks leven (hier/elders) • De botsing en beperking van mensenrechten • Notie burgerlijke ongehoorzaamheid	• Universaliteit van mensenrechten: voor menselijke waardigheid en ontwikkeling van iedereen en overal • Dat je mensenrechten niet kwijt kunt raken, dat alle rechten even belangrijk zijn en dat het garanderen van een recht ook afhangt van de naleving van andere rechten (onvervreemdbaarheid, ondeelbaarheid en onderlinge afhankelijkheid) • Rechtstaat, mensenrechten en democratie	• Uitsluiting (wij/zij denken) • Passiviteit • Denken dat mensenrechten alleen elders belangrijk zijn maar niet in Nederland
Vaardigheid (kunnen)	• Kritische denkvaardigheden • Relevantie zien en beargumenteren van mensenrechten voor het eigen dagelijkse leven van jezelf en van anderen (dichtbij en ver weg) • Beargumenteren van en reflecteren op het eigen standpunt over mensenrechten, en weergeven van het standpunt van anderen • Zich een voorstelling kunnen maken van landen waarin mensenrechten niet worden nageleefd		
Houding (willen)	• Accepteren dat mensen anders kunnen denken en zien dat dat waardevol is • Actie ondernemen om mensenrechten uit te dragen en te beschermen, dichtbij en ver weg • Een rol spelen in maatschappelijk organisaties • Conflicten vreedzaam willen oplossen		

Onderbouw havo-vwo		Kernconcept mensenrechten	Specifiek mensenrechtenprobleem
Kennis (kennen)	• Dat er rechten zijn die altijd, overal en voor iedereen gelden • Waarom deze rechten er zijn en hoe ze zijn ontstaan • Dat deze vastgelegd zijn in verdragen van de Verenigde Naties, de Raad van Europa, de Europese Unie en ook in Nederland gelden • Dat deze rechten niet vanzelfsprekend zijn en inzet vragen • En hun betekenis in de dagelijkse praktijk, dichtbij en ver weg • Enkele voorbeelden van de gevolgen van niet-nakoming van mensenrechten voor het dagelijks leven (hier/elders) • Kennis van specifieke mensenrechten, zowel klassieke en politieke als sociale, economische en culturele rechten en hun achtergrond • Rechten en ethische vraagstukken	• Internationale mensenrechten, nationaal na te leven • Ontwikkelingen op wereld-niveau: vrede en conflict, samenwerking • Dat je mensenrechten niet kwijt kunt raken, dat alle rechten even belangrijk zijn en dat het garanderen van een recht ook afhangt van de naleving van andere rechten (onvervreemdbaarheid, ondeelbaarheid en onderlinge afhankelijkheid van mensenrechten) • Mensenrechten, rechtstaat en democratie • Mensenrechten en ethiek	• Uitsluiting (wij/zij denken) • Passiviteit • Denken dat mensenrechten alleen elders belangrijk zijn maar niet in Nederland • Politieke keuzes niet-naleving mensenrechten (onderdrukking) • Slavernij • Kolonialisme • Aantasting van het milieu en het recht om op te groeien in een gezonde leefomgeving
Vaardigheid (kunnen)	• Kritische denkvaardigheden • Genuanceerd kunnen denken (verschil feiten, meningen, veronderstellingen) • Onderzoeken en informatie verzamelen • Accepteren dat anderen een andere mening kunnen en mogen hebben • Relevantie zien en beargumenteren van mensenrechten voor het eigen dagelijkse leven van jezelf en van anderen (dichtbij en ver weg) • Inleven in omstandigheden waarin anderen soms moeten leven, zowel dichtbij huis, als in Europa, als op de wereld • Botsende mensenrechten kunnen benoemen en uitleggen • Actie ondernemen om mensenrechten uit te dragen en te beschermen, dichtbij of verder weg		
Houding (willen)	• Actie willen ondernemen om mensenrechten uit te dragen en te beschermen, dichtbij en ver weg • Accepteren dat mensen anders kunnen denken en zien dat dat waardevol is • Conflicten vreedzaam willen oplossen		

Bovenbouw havo/vwo		Kernconcept mensenrechten	Specifiek mensenrechtenprobleem
Kennis (kennen)	• Belangrijkste mensenrechtenverdragen • Ontwikkeling mensenrechtenstandaarden • Plaats mensenrechten in de Nederlandse rechtsstaat • De mondiale, nationale en lokale context van schendingen/ verwezenlijking van mensenrechten • Verenigde Naties, Raad van Europa (mechanismen ter bescherming mensenrechten) • Botsingen en beperking van mensenrechten • Notie burgerlijke ongehoorzaamheid	• Internationale mensenrechten, nationaal nageleefd • Geen rangorde binnen mensenrechten • Mensenrechten en ethiek • Welke politieke prioriteit voor mensenrechten? • Afweging individuele en algemene belangen • Morele verantwoordelijkheid en geletterdheid	• Genocide • Marteling • Onwetendheid • Apathie, cynisme • Relativering van mensenrechten • Gevolgen economische globalisering voor mensenrechten (vwo)
Vaardigheid (kunnen)	• Kritische denkvaardigheden • Beargumenteerd eigen positie innemen over morele vraagstukken • Argumenteren voor en tegen universele rechten, kritisch reflecteren op het idee mensenrechten • Reflecteren op burgerlijke (on)gehoorzaamheid • Participeren als burger in democratie • Relevantie mensenrechten zien voor het dagelijks leven • Ontwikkelen van individuele en collectieve strategieën om zienswijzen uiteen te zetten, de publieke opinie te beïnvloeden en politieke invloed uit te oefenen (vwo)		
Houding (willen)	• Accepteren dat mensen anders kunnen denken en inzien dat dat waardevol is • Actie ondernemen om mensenrechten uit te dragen en te beschermen, dichtbij en ver weg • Een rol spelen in maatschappelijk organisaties om naleving van mensenrechten te verbeteren		